

berods tuožodžiu kažin kas suprantama. Bet senovėje buvo apie tai maždaug mokinama, kaip čia tai aiškinta.

Kiek žmogus į tą Priežastį kreipiasi, tiek ji tarsi į jį linksta. Ir į žmogaus esybę liejasi naujos, ne vien išmanymo, bet ir grožybės bei meilės galios. Ir taip apsireiškimai tampa vis aukštesni.

Žmogus apreiškia tai, kas yra aukščiausia regimame pasaulyje. O iš tokių žmonių, kurie gyveno anoj daugumai visiškai nežinomoje Priežastyje, atėjo aukščiausios žmonių žinios. Net apie tą pačią Priežastį, tai esti Dievą. Kame Jis nėra gyvas, tai esti apsireiškęs, tas iš kito apsireiškimo apie Jį tegali atminties žinių turėti, bet ne gyvo žinojimo.

Toks „atsigręžimas“ neįvyksta tik ranka pamojus. Jis yra evoliucijos uždavinys, kuris pildomas amžių bėgyje. Nuolatai jis turi būti bandomas. Ir kiek žmogus tai darys, tiek jame stiprės ir augs jo esybė su visomis jos galiomis. Žmogus turi pasišvęsti tai Priežasčiai, tarsi ant tos jam neregimos ir nežinomos stoties, ir nors visuomet taip pasielgti, taip gyventi, kad išmintis, meilė, grožybė ir kt. juo galėtų apsireikšti. Tad palengva pradės visi tie aukšti žmoniškumai ir pagaliau dieviškumai per žmogų apsireikšti. Ir aukščiausi galėjimai, aukščiausias žinojimas ir išmanymas palengva švies iš žmogaus.

Jaunimas, 1912, 2, p.1. (sutrumpinta, rašyba taisyta)

Parengė Tomas Stanikas, 2017

Vydūnas apie žinojimą ir išmanymą

Žmogaus išmanymas ir žinojimas didėja, jei žmogus savo išmanymo galybę augina. Bet pirma reikia aiškiai suprasti skirtumą tarp žmogaus, kurs žino bei išmano, ir pasaulio ar gyvenimo, kurs žinomas bei išmanomas gali būti.

Pasaulis neapsakomai turtingas. Bet tarp pasaulio ir mūsų, kurie žinoti ir išmanyti turėtų, stovi mūsų prigimtis (kūnas su justimis). Ji mūsų dvasios žvilgiui tarsi uždengia pasaulio turtus, ir mes tegyvename savo prigimtyje, neįeiname į pasaulį. Savo penkiomis justimis patiriame tik medžiaginį pasaulį, ir tai labai ribotai. Mūsų regai, klausai ir kt. tik maža dalelė pasaulio teprieinama. Kiek daugiau apie jį sužinome įvairių prietaisų pagalba. Bet ir tai, ką galime pažinti, labai priklauso nuo mūsų aistrų, geismų, norų ir nenorų, jausmų ir nuotaikų. Jos gali užtemdyti pasaulį ar iškreipti jo suvokimą (gerai žinoma, kaip nelaimės prislėgtas žmogus nebemato gamtos grožio), bet kartu leidžia žmogui ir kitų geismingumą patirti, ir taip savo prigimties gyvenimu žmogus giliau į pasaulio gyvenimą siekia negu savo justimis.

Dar labiau žmogaus patyrą taiso ir kraipo kitas žmogaus prigimties gyvenimo skyrius – jo mintys, kuriomis jis pasitinka visa, kas jį pasiekia. Požiūriai, išankstinės nuostatos, įsitikinimai veda žmogaus pastebėjimą savo keliais. Todėl žmonės, ypatingų minčių auklėti, negali taip lengvai suprasti, o dar sunkiau išmanyti, kas su tomis mintimis nesutinka. Nežiūrint viso to, minčių gyvenimas tiesia žmogui kelią į dar ir už geismų gyvenimą.

gilesnes gyvenimo erdves. Tik todėl, kad žmogaus prigimtyje gyvena mintys, žmogus gali pažinti minčių gyvenimą pasaulyje.

Taip žmogus įgyja savo žinojimą savo prigimtimi jos priemonėmis visuose jos skyriuose (kūno, geismų, minčių). Kokia ta prigimtis, toks ir žmogaus žinojimas, toks iš dalies ir jo išmanymas. Žmogus tegali žinoti, ką jo prigimtis jam žinoti leidžia. Kuo toji gyvesnė ir šviesesnė, ypač viduje, tuo šviesiau ir giliau žmogus žvelgia į pasaulį ir jo gyvenimą. Apie prigimtį kalbant, reikia prisiminti tris dalykus: per tą prigimtį, iš regimo pasaulio pusės, niekas negali prie žmogaus prieiti, kas anapus prigimties yra; ta prigimtis pati yra pasaulio dalelė; patsai žmogus, patirdamas savo prigimtį, patiria ir pasaulį. Taipogi svarbu prisiminti, kad ne tik per justis geismų ir minčių gyvenimas judinamas, bet ir tiesiog, jų gyvenimo gilume (geismų ir minčių gyvatose) kyla tam visokie akstinai.

Patsai žmogus stovi anapus patiriamo pasaulio ir jo gyvenimo. Tūli berods tą prigimtį laiko pačiu žmogumi ir sako jį esant vien jėgų ryšuliu. Tačiau jeigu žmogus nestovėtų anapus to ryšulio, tai jo matyti ir apie jį kalbėti negalėtų.

Patsai žmogus yra tai, kas žmogaus pavidale žino ir išmano. Yra tai tikrasis asmuo, žmoniškoji esybė. Išmanymo galia, tai esti žmogaus esybės ypatybė, nėra žmonėse lygiai šviesi. Tūluose ji vos aušta, o viename ar antrame ji gal šviečia kaip saulė. Ir pagal tai skiriasi žmonių žinojimas, bet labiausiai išmanymas.

Žmogaus žinojimas priklauso nuo daugelio dalykų. Labai svarbios yra žmogaus prigimties ypatybės, bet svarbi ir jo paties būklė. Visas žmogaus žinojimas ir jo tariamasis išmanymas teturi abejotina vertę. Toji tiek kils, kiek žmogaus prigimtis bus

jautresnė ir skaidresnė, ir kiek žmogaus esybė bus daugiau išaugusi. Tame ir tegali būti matoma žmogaus pažanga.

Norint padidinti ir pagerinti savo žinojimą reikia savo prigimtį tam tinkamesne padaryti. Svarbu čia pirmiau kūno sveikata, smegenų, dirgsmių (jusčių – regos, klausos, uoslės, skonio, lytėjimo) budrumas. Labai reikia saugotis jas kaip nors sloginus ar stinginus. Todėl labai netinkami yra kai kurie valgiai bei gėralai ir gašlavimas. Toliau reikia saugotis geismų vergovės. Nieko nepasiekiamo, kai jie marinami. Svarbu vien, kad žmogus juos suvaldytų. Bet ir minčių vyravimą žmogus turi šalinti. Reikia nuolat tikrinti tai, kuo tiki „tikintieji“ ir „netikintieji“, ypač svarbu tikrinti, kas nesutinka su įgytomis, senomis mintimis.

Bet visų svarbiausia yra auginti savo išmanymo galybę. Toji tiek silpnesnė, kiek ji rišta prie pavienių geismų ir minčių, ir tiek stipresnė, kiek ji laikosi aukščiau jų, visai laisva būdama. Bet to tūli beveik negali suprasti, nes nedaugelis save mato anapus prigimties. Perdaug jie joje ir jos gyvenime yra pagrimzdę.

Išmanymo galybė tegali augti paties žmogaus stiprėjimu jo prigimtyje ir tuomi pasaulyje. Tačiau tam reikia gyvybės atplūdimo iš gelmės, esančios anapus žmogaus asmens, žmogaus esybės. O ta gelmė nėra kas kita, kaip viso pasaulio Priežastis. Tarp jos ir prigimties stovi žmogus. Bet šis tarpas nėra erdvinis, o sąmoninis.

Žmogus gali pats minėtąjį atplūdimą sukelti. Jis turi kreiptis nuo savęs į tą už jo esybės esančią slėpiningąją Priežastį. Jos niekas negali patirti, kurs per prigimtį į pasaulį žvelgia. Žmogus turi tarsi atsigręžti. Tūli tiki, kad tai neįmanoma. Bet visos tikybės to atsigręžimo reikalauja. Kalba apie prisivertimą. Nūdien